

ŁĄCZENIE
SOLIDARYZMU
Z WOLNOŚCIĄ
W UBEZPIECZENIACH
ZDROWOTNYCH

Christoph Sowada

ŁĄCZENIE
SOLIDARYZMU
Z WOLNOŚCIĄ
W UBEZPIECZENIACH
ZDROWOTNYCH

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2013

Recenzje:

prof. dr hab. *Stanisława Golinowska*

prof. dr hab. *Jan Sobiech*

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja:

Magdalena Pluta

Korekta: *Joanna Barska*

Projekt okładki: *Katarzyna Juras*

Copyright © 2013 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ISBN 978-83-7383-662-4

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa

tel./fax 22 828 93 91, 22 826 59 21, 22 828 95 63

dział handlowy: jak wyżej w. 105, 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: Wojskowa Drukarnia w Łodzi Sp. z o.o.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	11

CZĘŚĆ PIERWSZA

Rozdział I

Normatywne i metodologiczne założenia koncepcji SMSM	23
1.1. Społeczna gospodarka rynkowa	24
1.2. Racjonalność <i>homo oeconomicus</i> i metodologiczny indywidualizm	28
1.3. Struktura nadrzędnych celów społeczeństwa otwartego	32
1.3.1. Pokój	33
1.3.2. Wolność	34
1.3.3. Sprawiedliwość	36
1.3.4. Dobrobyt	42
1.4. Cele pośrednie realizowane przez system finansowego zabezpieczenia opieki zdrowotnej	42
1.4.1. Funkcjonalny cel zdrowotny – zabezpieczenie finansowe świadczeń w momencie wystąpienia potrzeby zdrowotnej	43
1.4.1.1. Indywidualny wymiar celu zdrowotnego	44
1.4.1.2. Społeczny wymiar celu zdrowotnego	46
1.4.2. Funkcjonalny cel bezpieczeństwa – zabezpieczenie finansowe potencjalnie potrzebnych świadczeń	52
1.4.2.1. Indywidualny wymiar celu bezpieczeństwa	52
1.4.2.2. Społeczny wymiar celu bezpieczeństwa	53
1.4.3. Efektywna alokacja i kapitał społeczny	54
1.5. Harmonia/balans celów	57

Rozdział II

Podstawowe instrumenty realizacji celów	62
2.1. Instrumenty realizacji celów w modelu społeczeństwa otwartego	63
2.2. Rynek	66
2.2.1. Zasadnicze elementy mechanizmu rynkowego	67
2.2.1.1. Konkurencja	68
2.2.1.2. Mechanizm cenowy	71

2.2.2. Zawodność instrumentu rynku –	
perspektywa teorii pozytywnej i normatywnej	72
2.2.2.1. Dobra publiczne i dobra społeczne	73
2.2.2.2. Efekty zewnętrzne	77
2.2.2.3. Rosnące efekty (korzyści) skali i monopole	79
2.2.2.4. Ograniczona suwerenność konsumentka	81
2.2.2.5. Niekompletność informacji i asymetrie informacyjne	86
2.2.3. Rynek a sprawiedliwość	94
2.3. Państwo	96
2.3.1. Zadania państwa w społeczeństwie otwartym	97
2.3.2. Zawodność państwa	99
2.3.2.1. Konkurencja partyjna i cel wygrania wyborów	100
2.3.2.2. Biurokracja	101
2.3.2.3. Grupy interesu	102
2.4. Solidaryzm	105
2.4.1. Istota narzędzia solidaryzmu	106
2.4.2. Solidaryzm a sprawiedliwość	109
2.4.3. Zawodność solidaryzmu	110
2.4.3.1. Zawodność solidaryzmu a wielkość grupy solidarnej	110
2.4.3.2. Normatywna zawodność solidaryzmu	114
2.5. Narzędzia rynku, państwa i solidaryzmu – wstępne wnioski	115

Rozdział III

Techniki finansowania opieki zdrowotnej	117
3.1. Źródła i techniki finansowania a instrumenty realizacji celów	117
3.2. Finansowanie bezpośrednie (<i>out of pocket</i>)	119
3.3. Finansowanie budżetowe	120
3.4. Finansowanie ubezpieczeniowe	122
3.4.1. Prywatne ubezpieczenie zdrowotne	124
3.4.2. Parafiskalne ubezpieczenie zdrowotne	126
3.4.3. Solidarne ubezpieczenie zdrowotne	129
3.5. Inne techniki finansowania	131
3.5.1. Organizacja pomocy <i>ex post</i>	131
3.5.2. Medyczne/zdrowotne konta oszczędnościowe	131
3.5.3. Bon zdrowotny	133

CZĘŚĆ DRUGA

Rozdział IV

Podmiotowy i przedmiotowy zakres ubezpieczenia zdrowotnego w koncepcji SMSM . . . . .

4.1. Systemy referencyjne	138
4.1.1. Szkic rozwoju niemieckiego systemu finansowania opieki zdrowotnej	138
4.1.2. Szkic rozwoju szwajcarskiego systemu finansowania opieki zdrowotnej	140

4.1.3. Szkic rozwoju holenderskiego systemu finansowania opieki zdrowotnej	141
4.2. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego	142
4.2.1. Powszechność zabezpieczenia a obowiązek ubezpieczenia	142
4.2.2. Obowiązek ubezpieczenia w Niemczech, Szwajcarii i Holandii	145
4.2.2.1. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego w Niemczech	146
4.2.2.2. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego w Szwajcarii	151
4.2.2.3. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego w Holandii	152
4.2.2.4. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego – wnioski	154
4.3. Zakres świadczeń gwarantowanych przez obowiązkowe ubezpieczenie	155
4.3.1. Uzasadnienie ograniczeń gwarantowanego koszyka świadczeń	155
4.3.2. <i>Explicite</i> ograniczony koszyk gwarantowany a medycyna dwóch klas	158
4.3.3. Zasady tworzenia koszyka	159
4.3.4. Świadczenia gwarantowane w Niemczech, Szwajcarii i Holandii	165
4.3.4.1. Świadczenia gwarantowane w Niemczech	165
4.3.4.2. Świadczenia gwarantowane w Szwajcarii	166
4.3.4.3. Świadczenia gwarantowane w Holandii	167
4.3.5. Świadczenia gwarantowane – wstępne wnioski	169
Rozdział V	
Zasady kalkulacji składki	170
5.1. Obowiązkowe ubezpieczenie prywatne	171
5.2. Obowiązkowe ubezpieczenie solidarne	172
5.2.1. Zróżnicowanie składek ryczałtowych	173
5.2.2. Zmiana składki ryczałtowej w trakcie trwania ubezpieczenia	175
5.3. Obowiązkowe ubezpieczenie parafiskalne	176
5.3.1. Sprawiedliwość składki zależnej od dochodu	177
5.3.2. Alokacyjna efektywność składki solidarnej i składki parafiskalnej	182
5.3.3. Podział składki między pracodawcę i pracownika	185
5.4. Kalkulacja składki w systemie niemieckim, holenderskim i szwajcarskim	186
5.4.1. Kalkulacja składek podstawowych ubezpieczeń zdrowotnych w Niemczech	186
5.4.1.1. Podstawa naliczania składek w systemie GKV	187
5.4.1.2. Stopa składki GKV	188
5.4.1.3. Podział składki między ubezpieczonego i pracodawcę oraz ubezpieczenie rentowe	190
5.4.1.4. Odwrotna redystrybucja dochodów w GKV	191
5.4.1.5. Kalkulacja składek w prywatnym ubezpieczeniu zdrowotnym	192
5.4.2. Powszechne solidarne ubezpieczenie w Szwajcarii	194

5.4.3. Powszechne parafiskalno-solidarne ubezpieczenie w Holandii	196
5.5. Wsparcie dla osób z niewystarczającą zdolnością płatniczą	198
5.5.1. Ustalenie wysokości zasiłku celowego	199
5.5.1.1. Definicja i granica dochodu własnego uprawniającego do otrzymania zasiłku	200
5.5.1.2. Uprawnienia do zasiłku a rozkład dochodów własnych w cyklu życia	201
5.5.1.3. Wysokość zasiłku a rodzaj ubezpieczenia	202
5.5.1.4. Redukcja składki przy wzroście dochodów własnych	204
5.5.2. Ujemny podatek dochodowy jako alternatywa dla zasiłku celowego	209
5.6. Pomoc w wypełnieniu obowiązku ubezpieczenia w Niemczech, Szwajcarii i Holandii	210
5.6.1. Zasiłki składkowe w Niemczech	211
5.6.2. Zasiłki składkowe w Szwajcarii	212
5.6.3. Zasiłki składkowe w Holandii	219
5.7. Kalkulacja składki i pomoc państwa w jej regulacji – wstępne wnioski	219

Rozdział VI

Wolność wyboru ubezpieczonych i konkurencja płatników	225
6.1. Konkurencja związana ramami solidaryzmu	226
6.1.1. Pozytywny wymiar konkurencji i akceptacja jej wyników	227
6.1.2. Rola państwa w instytucjonalizacji konkurencji	229
6.1.3. Konkurencja, racjonalizacja i stosunki własności	233
6.2. Pola konkurencji	237
6.2.1. Zakres ubezpieczonych świadczeń	237
6.2.2. Dopuszczenie selektywnego kontraktowania świadczeniodawców	240
6.2.3. Ograniczenia w wyborze świadczeniodawcy przez pacjenta	242
6.2.4. Wysokość składki podstawowej i jej stabilizacja w czasie	243
6.2.5. Dostępność ubezpieczyciela i jakość obsługi klienta	244
6.2.6. Bodźce finansowe dla ubezpieczonych	246
6.2.6.1. Szczegółne uzasadnienie implementacji bodźców finansowych dla ubezpieczonego w systemie SMSM	246
6.2.6.2. Kompatybilność podstawowych instrumentów sterowania popytem z systemem SMSM	250
6.2.6.3. Konkurencja, bodźce finansowe i wybór ubezpieczonego	257
6.3. Konkurencja ubezpieczycieli i wybór dla ubezpieczonych w Niemczech, Szwajcarii i Holandii	259
6.3.1. Konkurencja płatników i wybór dla ubezpieczonych w Niemczech	259
6.3.1.1. Wybór i zmiana ubezpieczyciela	260
6.3.1.2. Zakres świadczeń	262
6.3.1.3. Przymus kontraktowania	264
6.3.1.4. Składka	265

6.3.1.5. Bodźce finansowe dla ubezpieczonych	266
6.3.2. Konkurencja płatników i wybór dla ubezpieczonych w Szwajcarii	272
6.3.2.1. Wybór i zmiana ubezpieczyciela	272
6.3.2.2. Zakres świadczeń	273
6.3.2.3. Przymus kontraktowania	274
6.3.2.4. Składka	274
6.3.2.5. Bodźce finansowe	274
6.3.3. Konkurencja płatników i wybór dla ubezpieczonych w Holandii	279
6.3.3.1. Wybór i zmiana ubezpieczyciela	279
6.3.3.2. Zakres świadczeń	280
6.3.3.3. Przymus kontraktowania	280
6.3.3.4. Składka	280
6.3.3.5. Bodźce finansowe	281
6.4. Konkurencja ubezpieczycieli a selekcja ryzyka	283
6.4.1. Mechanizmy selekcji ryzyka w społecznych ubezpieczeniach zdrowotnych	283
6.4.2. Mechanizm wyrównania finansowego między ubezpieczycielami	286
6.5. Wyrównanie finansowe między ubezpieczycielami w Niemczech, Szwajcarii i Holandii	293
6.5.1. Wyrównanie finansowe między kasami chorych w Niemczech	293
6.5.2. Wyrównanie finansowe w powszechnym ubezpieczeniu w Szwajcarii	297
6.5.3. Wyrównanie finansowe w Holandii	299
6.6. Konkurencja ubezpieczycieli i wybór ubezpieczonych – ocena wstępna	301

Rozdział VII

Stabilizacja ubezpieczenia i składki w długim okresie	312
7.1. Zewnętrzne wyzwania dla systemu SMSM	313
7.1.1. Zmiany struktury demograficznej i problem starości	313
7.1.2. Postęp naukowy i technologiczny	315
7.1.3. Zmiany w postawach i wartościach a skłonność do płacenia	318
7.2. SMSM a stabilizacja składek w długim okresie	321
7.2.1. Pułapka umowy społecznej	322
7.2.2. Racjonowanie świadczeń na starość	325
7.2.3. Ogólne rezerwy demograficzne	328
7.2.4. Zindywidualizowane rezerwy na starość – mechanizm kapitałowy	330
7.2.4.1. Cele i zagrożenia mechanizmu kapitałowego	330
7.2.4.2. Konstrukcja rezerwy na starość a wpływ nieubezpieczalnych czynników	333
7.2.4.3. Rezerwy na starość a zmiana ubezpieczyciela	334

7.2.4.4. Indywidualizacja rezerw na starość a zachowania strategiczne	338
7.2.4.5. Problemy okresu przejściowego	339
7.2.5. Kombinacja ubezpieczenia zdrowotnego z ubezpieczeniem na życie	341
7.3. Rezerwy na starość w niemieckim systemie PKV	342
7.4. Zabezpieczenie stabilności składki w długim okresie – ocena wstępna	346
Podsumowanie i wnioski końcowe	348
Bibliografia	359
Spis rycin	411
Spis tabel	412
Indeks nazwisk	413